

תקציר

דף מידע על מעמדו של הבכור כפי שעולה מהחוק המקראי ומסיפורי המקרא ובהשוואה לחוקי המזרח הקדום.

בכורה במקרא ובמזרח הקדום מחברת: גליה דורון

בכור הוא הוולד הראשון שנולד להורים - בני אדם או בעלי חיים. (פטר רחם הוא עוד כינוי לוולד הראשון של האם). לבכור יוחסה חשיבות מיוחדת. הוא זכה ליחס מועדף על שאר הצאצאים ונחשב קדוש לה' בעמים קדומים רבים. נהגו להקריב את הבן הבכור לאלוהות כאות תודה ולהבטחת המשכיות במשפחה. במקרא הוקדש הבכור כתודה לאל: כבר הבל הקריב מבכורות צאנו לה' (בראשית ד 4).

בספר שמות המצוות הקשורות לבכורות נקשרות ליציאת מצרים: "קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה אשר הוא... והיה כי יבאך ה' אל ארץ הפנעני כאשר נשבע לך ולאבתך ונתנה לך: והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה': וכל פטר חמר תפדה בשנה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים: והיה כי תקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה:" (שמות יג 2, 11 - 15)

בספר דברים מודגש טקס הזבח: "כל הבכור אשר יולד בבקר ובצאן הזכר תקדיש לה' אלהיך לא תעבד בבקר שורך ולא תגז בכור צאנך: לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה במקום אשר יבחר ה' אתה וביתך:" (דברים טו 19 - 20)

הכתוב מבחין בין בכורות של בהמות כשרות שיוקרבו ויאוכלו בסעודת הזבח לבין בכורות של בהמות טמאות שיש לפדותן או לערפן, לבין בכור האדם שיש לפדותו. דרך הפדיון הייתה בתשלום.

ספר במדבר מסביר שהפדיון נערך במלאת חודש לבן הבכור, שהוא פטר רחם, ואף נוקט בסכום שיש לשלם עבור הפדיון - 5 שקלים כסף. (בתקופת התלמוד שערכו את הסכום לסלעים - המטבע שהיה נהוג אז. כיום מקובל להעריך את משקל 5 שקלי הכסף הקדומים ב-96 גרם כסף טהור, על פי ערכו בשוק היום). "כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה: ופדיו: מן חדש תפדה בערפך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא:"

רמזים לנוהג הקרבת הבן הבכור בפועל קיימים במקרא: החל בסיפור עקידת יצחק וכלה בגינוי הנביאים המאוחרים את המנהג "העברת הבנים באש" בפולחן המולך: "... האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי:" (מיכה 7).

סיפור הולדת שמואל מרמז על נוהג הקדשת בן בכור לשירות ה' (שמ"א א 11)

הסיפורים מתקופת האבות מלמדים על מעמדו המיוחד של הבכור **בחברה הפטריארכלית**. יעקב, שקנה את הבכורה מעשיו במחירו של נזיד עדשים (בראשית כה 31 - 34); הברכה המיוחדת שניתנה לבכור, אך היה אפשר להעבירה לאדם אחר בהסכמת האב, כפי שנראה מסיפור ברכת יצחק ליעקב וברכת יעקב לבניו. יחד עם זאת התורה אוסרת להעביר את הבכורה של הבכור מאישה שנואה לבן של אישה אהובה: "כי תהיין לאיש נשתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכר לשנואה: והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכר: כי את הבכר בן השנואה יפיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה:" (דברים כא 15 - 17)

מכאן מסתבר, שהבן הבכור היה זכאי לכפל ירושה - פי שניים מאחיו.

בהקשר זה יש לבחון את חששה של שרה: "ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק:" (בראשית כא 10). למעשה, בן אמה לא היה יורש חוקי אלא אם צוין הדבר במפורש, וישמעאל לא איים ממש על זכות הירושה של יצחק.

גם על פי **תעודות נודי** (אתר בצפון מזרח מסופוטמיה שנמצאו בו קובצי חוקים מהמאה ה-15 לפסה"נ) נראה, שאם נולד לאב בן טבעי לאחר שאימץ בן - ייחשב הבן הטבעי לבכור ויזכה לחלק כפול בירושה.

ביבליוגרפיה:

כותר:	בכורה במקרא ובמזרח הקדום
מחברת:	דורון, גליה
שם הפרסום מקורי:	מקראנט
תאריך:	2005
בעלי זכויות:	מוסח : המרכז לטכנולוגיה חינוכית
הוצאה לאור:	מוסח : המרכז לטכנולוגיה חינוכית
הערות:	1. פרסום מקורי שנכתב עבור אתר מקראנט.

החומר במאגר זה הינו לשימוש פרטי ולשימושם של מורים ותלמידים לצרכים לימודיים בלבד. אין להפיץ, להעתיק, לשדר או לפרסם חומר כלשהו מתוך המאגר, ללא הסכמה מראש ובכתב של בעלי זכויות היוצרים השונים, המצויינים בתחתית כל פריט.

סמן מאמר כחשוב

הצג פרטים דומים

העתק קטע למסמך עריכה

גרסת הדפסה

חזרה
לראש העמוד